

MAANÕUKOGU

Protokoll nr. 39.

Koosolek 25. septembril 1917 kubermangu lossi Valges saalis, Tallinnas, Toompeal.

Ilmunud oli 44 maanõunikku: Ar. Vallner, Jul. Seljamaa, Chr. Arro, H. Raudsepp, J. Vilms, O. Strandmann, Aug. Kohver, J. Kalm, P. Johanson, J. Umarik, T. Kuusik, A. Kurrikoff, H. Pöhl, A. Leetsmann, J. Anvelt, H. Pöogelmann, J. Sihver, H. Reiman, J. Kärner, Hans Roos, A. Veiler, Max Bock, Masik, Podrätshik, Victor Neggo, A. Ennemuist, J. Koort, K. Virma, K. Ast, M. Martna, N. Köstner, H. Kruus, H. Kask, M. Kiirats, J. Reintam, A. Birk, J. M. Ainson, K. Saral, J. Raamot, Joh. Kukk, K. Päts, J. Jaakson, H. Riberg, H. Kuusner.

Koosolekut juhatab esimees A. Vallner.
Protokolli kirjutab M. Kiirats.

1. Päevakorra koostamine.

Koosoleku avab juhataja kell 4.45 min. ja juhib tähelepanemist selle peale, et praegune koosolekute järk eelmiste järkude järg on, sellepärast on töökavasse võetud eelmistel koosolekute järkudel pooleli jäänud eelnõud. Kõige esimesena on päevakorda võetud Maanõukogu kodukord; siis muud küsimused, mis kiiret otsustamist nõuavad, näituseks valdade piiri küsimused jne. Edasi juhib juhataja tähelepanemist selle peale, et eestseisus ainult ajutiselt on valitud, sellepärast on tarvilik, et uue eestseisuse valimine lähemal päeval ette võetaks.

Eestseisuse poolt kokkuseatud päevakorra lisaks on sisse antud kirjalikud ettepanekud: 1) Maavalitsuse haridusosakonna poolt: a) Maavalitsuse ettepanek Eesti õpekeele maksmapanemise asjus rahvakoolis, b) Kahe asemiku valimine komisjoni, mis Greeka õigeusu kiriku koolide ülevõtmise küsimusi selgitab. 2) Maavalitsuse administratiiv-osakonna juhataja poolt: a) eelarve-, b) vallamaksu- ja c) teedekohustuse komisjonide valimine.

Ühel häälel võetakse ülemaltähendatud ettepanekud päevakorda üles.

2. Ettepanek Maanõukogu ümbervalimise kohta.

Sotsiaaldemokraatiline (enamlaste) fraktsioon on järgmise teadaandmise sisse annud: Eestimaa Kubermangu Ajutise Maanõukogu Juhatusel, Siin. Kuna Eestimaa Kubermangu Ajutine Maanõukogu mitte demokraatlisel alusel valitud ei ole ja sellepärast tema mingisuguseid Eestimaa elanikkudesse puutuvaid küsimusi

otsustada ei või, — paneb Maanõukogu enamlaste fraktsioon ette viibimata Eestimaa Kubermangu Ajutise Maanõukogu üleüldisel, otsekoheisel, salajasel, ühesugusel ja proportsionaalsel hääletamisel ümber valida.

Nõuame, et see ettepanek 25. septembril s. a. esimeseks punktiks päevakorra võetaks, rutuliseks tunnistataks ja kohe sisuliselt läbi arutataks. Sotsiaaldemokraatiline (enamlaste) fraktsioon. Alla kirjutanud: J. Anvelt, H. Pöogelmann, A. Leetsmann, J. Sihver. Tallinnas, 25. septembril 1917.

Ettepaneku selgituseks saab J. Anvelt sõna, milles ta tähelepanemist selle peale juhib, et valimisi maal mitte küllalt korralikult ei saadud läbi viia, sest et valimise eeltöödeks tarviline aeg puudus, et valimise seadus puudulik on, sest mitmejärguline valimine ei või loomulikult tagajärgi anda, peale selle on väikesed linnad palju suuremalt esitatud, kui neil õigus oleks esitatud olla. Seda kõike silmas pidades peaks Maanõukogu laiali minema ja tuleks uued valimised otsekohe ette võtta.

J. Vilms paneb ette küsimust täna mitte päevakorda võtta, vaid seda järgmisel päeval teha.

H. Kruus tähendab, et Maanõukogu ümbervalimise mõte mitte uus ei ole, kuid teda on edasi lükatud sellepärast, et Maanõukogu senises kokkuseades ennast mitte küllalt kompetentseks ei lugenud seda küsimust otsustama, sest et seniajani linnade asemikud puudusid. Sisuliselt seda küsimust käesoleval koosolekul arutama ei hakka, vaid ühineb J. Vilmsi ettepanekuga.

V. Masik toetab J. Anvelti ettepanekut, et ümbervalimise küsimus tänasesse päevakorda saaks võetud.

Hääletamisel saab J. Anvelti ettepanek 5 häält poolt, kõik teised vastu.

J. Vilmsi ettepanek saab 27 häält poolt, vastu ei ole.

3. Päevakorra vastuvõtmine.

Päevakord võetakse järgmises korras vastu:

1. Maavalitsuse ettepanek Eesti õpekeele maksmapanemise asjus rahvakoolis.
2. Maanõukogu kodukord.
3. Valdade piiriküsimus.
4. Maanõukogu eestseisuse ja Maavalitsuse kompetents.

5. Kahe asemiku valimine komisjoni, mis Greeka õigeusu kirikukoolide ülevõtmise küsimusi selgitab.

6. Eelarve komisjoni valimine.

7. Vallamaksu komisjoni valimine.

8. Teedekohustuse komisjoni valimine.

4. Rahvakoolides Eesti õpekeele maksmapanemise küsimus.

Eesti õpekeele maksmapanemise kohta rahvakoolides annab seletust hariduse osakonna juhataja P. Põld. Selgub, et emakeelse õpetuse andmise sisseseadmine on õpekonna kuraatorite kätte usaldatud. Sellepärast on nõu peetud ja kuraator on tarvilikuks arvanud igalpool lastevanemate nõusolemist küsida. Kus kõik lastevanemad nõus on, seal võib otsekohe emakeeles õpetama hakata, aga kus mitte kõik nõus ei ole, seal peavad vähemuse huvid kaitstud saama. Maavalitsuse ettepanek on järgmine: „Seda silmas pidades, et õpekonna kuraatori nõudmine kohaliku õpekeele maksmapanemisel igal juhtumisel lastevanemate nõusolemist küsida, kogukondade õiguste kitsendamist õpekeele määramisel tähendab, otsustab Ajutine Eesti Maanõukogu õpekonna valitsusele ette panna, ainult nendes koolides lastevanemate otsust tarvilikuks tunnistada, kus õpilaste kokkusead rahvusliselt mitmekesine on.“

J. Sihver tähendab, et kuraatori ettepanekul on vana korra lõhn jaures, sest see ei ole mitte lastevanemate asi, vaid seltskondline asi, mis keeles õpetada, sest lapsed peavad seltskonna jaoks kasvatatud saama.

Peab ka vähemuse huviseid tähele panema; teeb H. Pöögelmanni nimel ettepaneku seal, kus lastevanemate hulgast vähemalt 10% eestikeelse õpekeele vastu on, tuleb kogu koolivakkuse (kogukonna) täiealiste liikmete (18 a. peale) koosolekul õpekeele küsimus ära otsustada.

H. Põhl teeb ettepaneku, et „eestikeelne“ asemel sõna „emakeelne“ oleks sellepärast, et meie maal ka muulasi on.

J. Seljamaa juhib tähelepanemist lastevanemate mitmekesiste soovide peale. Suur huvi on lastevanematel diplomide kohta ja sellepärast nõutakse venekeelset õpetust. Peab pedagoogilisi nõudmisi silmas pidama ja siis ei saa teisiti, kui peab emakeeles õpetama.

K. Päts juhib tähelepanemist selle peale, et keele küsimust mitte ei pea vallaelanikkude kätte otsustada andma. Vaid üleüldised juhtnöörid peavad suurema, laialisel alusel seisva asutuse otsustada olema. Koha peale otsustada jääb ainult, kas vähemust on, kelle jaoks iseäralist kooli vaja.

J. Vilms: Tegelikult tuleb emakeeles juba kohe peale hakata, kus ühtlane õpilaste kogu. Seal, kus rahvusliselt mitme-

kesine kogu, võiks eriliselt asja korraldada.

J. Kärner: Kuraatorid ja direktorid on otsustatud ära kaotada — siis ei ole mitte tähtis nende nõudmisi tähele panna, vaid revolutsioonilisel teel tuleb emakeel maksma panna.

H. Pöögelmann: Kus protestisid ei ole, seal peab õpetus kohalise rahva emakeelne olema, kus aga protestid on, seal peab kohalise rahva enamuse keeleküsimuse ära otsustama ja otsustamine peab referendumil teel sündima.

P. Põld: Kuraatoritega peab rehkendama sellepärast, et nemad Ajutise Valitsuse asemikud on. Peale selle on nad mitme küsimuse otsustajad, mis kooli elus tähtsad, näituseks rahalises küsimuses. Kui Maanõukogu tahab, et kord maal valitseb, peab tema seaduslisel alusel töötama, tarvilisel korral puudulikku seadusi laiendades ja täiendades.

Pöögelmanni ettepaneku poolt on 3 häält, teised vastu.

Maavalitsuse ettepanek saab hääletamisel enamuse.

J. Seljamaa küsib, kuidas mõtleb Maavalitsus tegelikult emakeelset õpetust sisse seadida.

P. Põld vastab, et Koolivalitsus annab otsuse maakondade koolivalitsusele teada ja need astuvad lähemad sammud.

5. Maanõukogu kodukord.

Päevakorra järele tuleb arutusele Maanõukogu kodukord teisel lugemisel. Et aga aruandja H. Piip puudub, siis teeb O. Strandmann ettepaneku, teised päevakorra punktid enne arutamisele võtta ja kui aega on, siis alles kodukord arutusele võtta. Kui aga aega ei jätku, siis järgmise koosoleku päevakorda üles võtta.

6. Kaebtused valdade piiride kohta.

J. Vilms annab seletust kaebtuste kohta, mis valdade piiride korralduse puhul tekkinud. Nimelt on Kirna ja Kapu valdade elanikkude poolt kaebtused tulnud, et nende valdade piirid ilma elanikkude huvide tähele panemata on korraldatud.

K. Ast paneb ette iseäralist komisjoni asutada, kes kõik piiri küsimused otsustaks.

N. Köstner juhib tähelepanemist selle peale, et juba uued vallad töötavad ja et valdade piiride korraldamine maakonna nõukogude asi on. Maakonna nõukogu on valdade piirid otsustanud, sellepärast peaks enne ümberotsustamist maakonna nõukogu otsus teada olema.

O. Strandmann juhib tähelepanemist selle peale, et mitte kindlat korda ei ole välja töötatud, mille järele sarnasel puhul tuleks käia. Ei ole seaduses ära tähendatud, kuhu peab kaebama, missuguse aja

jooksul jne., tuleb selles asjas juhtnöörid välja töötada.

M. Kiirats teeb ettepaneku, kõiki piiriküsimusi esialgseks läbitöötamiseks Maavalitsuse kätte anda.

A. Veiler toetab seda ettepanekut.

H. Pöogelmann juhib tähelepanemist selle peale, et kõige tähtsam on kohaliku rahva otsus. Küsimus tuleks laialisemal alusel päevakorda võtta ja põhjusemõttelikult ära otsustada.

J. Sihver teeb ettepaneku: „Valdade piirid on väga sopilised, sellepärast tulevad tingimata mitmelt poolt soovivad valdade piiride korraldamiseks. Sellepärast peab juhtnöörid välja töötama, kuidas edaspidi sarnastel juhtumistel talitada. Et valdade tükeldamist ja ühendamist sagedasti mitmesugustel põhjustel, iseäranis viimasel ajal, nõutakse, on valdade piiriküsimusel ülemaaline tähtsus. Palun seda küsimust maanõukogu päevakorda üles võtta.“

Ettepanek saab 5 häält poolt, teised vastu.

K. Ast teeb ettepaneku kahe valla kaebuste läbivaatamist seniks edasi lükata, kuni Maanõukogu piiride küsimuse põhjusemõttelikult ära otsustab. Ettepanek võetakse ühel häälrel vastu. Ettevalmistuse tööd jäävad Maavalitsuse hooldeks.

7. Maavalitsuse ja Maanõukogu eestseisuse kompetents.

Maavalitsuse ja Maanõukogu eestseisuse kompetents langeb päevakorralt ära, sest et Maavalitsusel ega ka Maanõukogu eestseisusel kavatsused lõpulikult välja ei ole töötatud.

8. Õigeusu koolide ülevõtmise korra küsimus.

Õigeusu koolide ülevõtmise korra kohta annab P. Pöld seletust. Tuleb iseäraline komisjon, kust võtavad osa asemikud vaimulikkude poolt, õpekonna valitsuse poolt, maakonna valitsuse poolt jne.

Et asemikkude arv mitte väga tähtjas ei ole, siis paneb Hariduse osakond ette kahte asemikku valida.

A. Veiler — Peaks ilma lepituskomisjonita koolid üle võtma ja kui siis arusaamatusi peaks tekkima, siis peaks neid lepituse komisjoni kätte arutada andma.

Podrätshik — Komissari ringkiri Maakonna koolivalitsustele on mingisuguse arusaamatuse põhjal. Peaks laskma enne koolid rahvahariduse ministeeriumi alla üle minna, sellega saaks vististi ka krediitid ja ei tuleks niipalju arutusi, sest piiskopkonna poolt on mitmed nõudmised üles seatud, mis kaunis palju sekkust tarvitavad.

Ümarik juhib tähelepanemist selle peale, et õigeusu kihelkonna koolide seisukord on väga vilets. Peame rutemalt sammusid astuma, et koolid saaks üle võetud Maavalitsuse kätte. Meie rahva haridusele on see tähtjas, et koolide arv suurem oleks. Ülevõtmisega tuleks korraldada peale hakata ja hoolt kanda, et krediidid saaks muretsetud.

H. Pöogelmann: Greeka õigeusu koolid ei ole mitte ainult varaliselt, vaid ka vaimiliselt viletsas seisukorras, sellepärast ei pea mitte koolide ülevõtmisega viivitama, peab seda suurt materjali katsuma ära tarvitada, mis seal olemas on. Tähtis on, et koolid üleüldse koolivalitsuse alla saaks, aga muude küsimustega saab pärast toime.

A. Vallner: Valitsuse käest uusi krediidid loota ei ole ja see, mis praegu koolidele määratud, tuleb isegi kaasa. Sellepärast ei ole põhjust viivitada, vaid peame koolid otsekohe üle võtma. Praegu mitte lepituskomisjonist osa võtta, vaid siis, kui koolid juba meie käes on, — teeb ettepaneku: „Õigeusu kiriku koolid tulevad viibimata Maanõukogule üle võtta ja selle juures tekkinud küsimuste arutamiseks lepituskomisjonid asutada.“

A. Veiler toetab oma endist ettepanekut, et koolid viibimata üleüldisesse koolidevõrku tulevad üle võtta.

A. Podrätshik juhib tähelepanemist sellepeale, et ülevõtmises raskusi on, sest meil ei ole summasid, millest ülevõetavate kooliõpetajate palkasid maksta. Tuleb asjaga oodata.

P. Pöld: Mitte selle mõttega ei ole komisjoni asutada soovitud, et asjaga viivitada, vaid et asja kiirendada, sest on niipalju asju, mis tulevad komisjonil läbi arutada. Mida rutemini komisjon tööle asub, seda parem.

T. Kuusik teeb ettepaneku, Greeka õigeusu koolide nõukogu poole pöörata, et ta saadaks aruande, millest selgub ülevõetavate koolide varandus.

Otsustatakse koolid viibimata üle võtta ja lepituskomisjonid asutada.

Kesklepituskomisjoni liikmeteks pandakse ette kaks kandidaati: Maanõukogu liige A. Podrätshik ja Tartu maakonna hariduseosakonna juhataja A. Bach, kes ühel häälrel lepituskomisjoni liikmeteks valitakse.

9. Valimised.

Administratiiv osakonna juhataja N. Kõstner paneb ette, eelarve komisjoni asutada ja sinna 9 liiget valida.

Võetakse ettepanek ühel häälrel vastu.

Kandidaatideks seatakse üles: Anvelt, Martna, Birk, Strandmann, Jaakson, Seljamaa, Kukk, Kuusner, Reimann. Kõik

kandidaatideks seatud Maanõukogu liikmed valitakse ühel häälel eelarve komisjoni liikmeteks.

Administratiiv osakonna juhataja paneb ette, vallamaksu komisjoni asutada ja 3 liiget sinna valida.

Teiselt poolt pannakse ette 5 liiget valida.

Otsustatakse 5-liikmelist vallamaksukomisjoni valida. Kandidaatideks seatakse üles: Kurrikoff, Johanson, Ennemuist, Laur, Ast, Jaakson, Pöogelmann, Kurvits.

Hääli saavad: Kurrikoff — 14 häält. Johanson — 17 häält. Laur — 11 häält. Ennemuist — 19. Pöogelmann — 16. Ast — 28. Jaakson — 28 häält. Kurvits — 13 häält.

Poolt antud häälte rohkuse järele on valitud Ast — 28 häälega, Jaakson — 28 häälega, Ennemuist — 19 häälega, Johanson — 17 häälega, Pöogelmann — 16 häälega.

Teedekohustuse komisjoni otsustatakse 5 liiget valida. Kandidaatideks seatakse üles: Kurrikoff, Kask, Umarik, Arro ja Koort.

Ülesseatud kandidaadid valitakse ühel häälel.

Kõik valitud komisjonid kutsub kokku Maavalitsuse administratiiv osakonna juhataja.

10. Erakorraline teadaanne rekvireerimiste kohta Pärnumaal.

A. Kuusner saab erakorraliseks teadaandmiseks sõna, milles ta teatab, et sõjaväe ülemus on Pärnumaal rekvireerima hakanud. Rekvitsioon on laialine, mis tõsistele tarvitustele sugugi ei vasta, küll aga maa näljale vastu viib.

Tuleb abinõusid tarvitusele võtta, et rekvitsioon pehmendatud saaks. Selleks tuleb saatkond saata mitte üksnes kõrgema sõjaväe ülemuse poole, vaid ka Keskvalitsuse juurde. Paneb ette küsimust rutuliseks tunnistada ja kohe sisulisele arutusele võtta.

K. Ast toetab rutulsust.

J. Kukk paneb ette küsimuse arutamisega niikaua viivitada, kuni saatkond, mis praegu Petrogradis viibib ja mis kohalise Kubermangu toitluskomitee poolt sinna on saadetud, sealt tagasi jõuab ja oma käigust seletust annab.

J. Kuke ettepanek võetakse ühel häälel vastu.

Järgmine koosolek on 26. septembril kell 4 p. l.

J. Vilms (*allkiri*).

H. Kask (*allkiri*).

J. Temant (*allkiri*).